

Sommaren 1935 fick jag ett ekonomiskt fruktbart möte med forskningsresanden Dr. Sven Hedin och hans syster Alma.

Sven Hedin föddes 1865 i Stockholm, och företog sin första forskningsresa till sagolandet Persien omedelbart efter studentexamen. Här ritade han kartor över stora områden, och fick stoff till sina första böcker. Den resan gav honom ett brinnande intresse för nya upptäckter och fortsatt forskning.

Sven Hedin

För hundra år sedan fanns stora vita fläckar av utforskade områden på Asiens kartor. Det var i dessa utforskade och otillgängliga områden han fann sin stora livsuppgift som forskare. Under sitt livs många resor kom han att utforska och kartera Tibet och Himalayas bergskedjor och folk, Sidenvägen, Gobiöknen och Lopnor, den "vandrande sjön" och dess källor.

Hans sista expedition varade mellan åren 1927-1935, med den tidens yppersta medhjälpare och utrustning. Den expeditionen blev till största delen bekostad av Tyskland och Lufthansas flygbolag. Därtill i någon mån även av Sverige. När han återvände från den resan, 70 år gammal, ägnade han resten av sitt aktiva liv till föreläsningar och författarskap.

Som s.k. bredvidläsning i folkskolan fick jag Sven Hedins bok "Från pol till pol" och "Scoutliv i Tibet" i min hand. Efter den genomläsningen, och sedan jag också läst Jack Londons "Varghunden" från IOGT-logens lilla bibliotek, kunde jag fatta beslutet, att även jag borde bli forskningsresande.

Det blev jag nu också som av en ren händelse. Den händelsen måste jag få berätta om som en lång inskjuten

Jack London

bisats, för den historien hör liksom till sammanhanget i högsta grad. Det hade nämligen kommit till mina öron att den mycket originelle bysonen Nisse Petterson, bror till den likaledes legendariske och originelle "Tvål-Emil", skulle sälja sin cykel. Nisse var ägare till en gammal cykel av okänd härkomst, med hög ram och helt utslitna däck. Cykeln hade blivit extra vind och skev i ramen en gång när Nisse i full fart släppte både styre, trampor, sans och vett och körde rätt genom järnhandlare Justus Johansons ribbstaket. Nisse landade den gången med huvudet före mellan kålrötter och morötter i fru Idas trädgårdsland.

Den cykeln skulle bli mitt livs första, och jag förvärvade den av Nisse för tolv kronor på avbetalning. En rostig karbidlykta med sprucket glas ingick också i priset. I och med detta fina förvärv kunde även jag nu äntligen börja mina upptäcktsresor om inte OM var i vägen!

Före min första upptäcktsresa måste jag nämligen linda några varv snören runt däcken och fälgarna, annars skulle innerslangarna snart åka ut genom hålen på de utslitna däcken. Under de nedre tonåren, hade jag ett ständigt sjå med att skrapa ihop en femtioöring här och där, dels för att få till egen konsumtion, och dels till avbetalning på Nisses bångstyriga velociped.

Snälltåget på Ragunda station

En säker och bra inkomstkälla var att bära tunga väskor från och till snälltågen på Ragunda station, om man lyckades komma före konkurrenterna som var ute i samma ärende förstås. Det gällde i alla lägen, att aldrig tacka nej till barnarbete var helst det dök upp.

Här måste jag avsluta den långa och avvikande inledningen, om jag ska komma fram till att berätta om hur det blev när djungeltrummorna aviserade att Dr. Sven Hedin var i antågande till den jämtländska hembygden. Jag hade under ett par varma sommarkvar i slutet på juli 1935 fått ett extra litet inbrott i barnarbetet. Det gällde att tömma några järnvägsvagnar med 50 kilo tunga cementsäckar. Säckarna skulle över på lastbilsflak för vidare befordran till Krångede kraftverksbygge.

Den dagen aviserade djungeltrumman att Dr. Sven Hedin skulle komma med tåget på fredagskvällen.

Kyrkoherde Olle Arbman, kulturens stöttepelare i kommunen den tiden, hade inbjudit Dr. Hedin att hålla en föreläsning i Ragunda sockenkyrka. Jo faktiskt, ett profant föredrag i kyrkan i en tid då hela domkapitlet skulle säga både ja och amen till den sortens begivenheter. Heder åt Olle Arbman för initiativet den gången.

Djungeltrumman hade också aviserat att Hedin skulle bo som gäst i prästgården under besöket. Fredagskvällen kom, snälltåget kom, mottagningskommittén kom, många nyfikna kom, och jag var naturligtvis där i god tid.

Ragunda sockenkyrka

Jag rundade folksamlingen och trängde mig förbi, och sprang längst bort efter perrongen, för att bevaka passagerarna i andra klass vagn. Jag var helt övertygad om att den celebre gästen skulle åka just i andra klass.

När tåget ångade in, sprang jag längs vagnen för att vara den förste att rycka upp dörren då tåget stannat.

Och mycket riktigt. Dr. Hedin stod där med ändan före, böjd över ett par stora resväskor och skulle ut genom dörren. Nu hade jag mitt gyllene tillfälle, att med mössan i hand och en extra nick på huvudet erbjuda mina tjänster.

Jag kom ju som den räddande ängeln, och fick naturligtvis jobbet. Då Sven Hedin vände sitt ansikte mot mig i dörröppningen fick jag se, att han hade samma sorts pincené som min far använde så länge han levde. Dvs. modellen med en böjd fjäder som klämde fast över näsroten. Jag blev nog inte så lite stolt över den iakttagelsen, det vågar jag erkänna nu så här mer än 75 år senare.

Men samtidigt gjorde jag också en annan upptäckt, nämligen att Dr. Hedin inte var ensam, och det hade djungeltrumman inte sagt ett dyft om. Så fort jag greppade tag om resväskorna, fick jag i samma ögonblick syn på ett par röda lackskor, och lite högre upp, en röd kappa, och längst upp, ett huvud bärande en vit stråhatt med flor, garnerad med röda blommor.

Almas röda lackskor

Det luktade herrskap på långt håll, och visst, en herrskapsdam var det ju, för Dr. Hedin hade nu, som alltid efter hemkomsten till Sverige, tagit sin syster Alma med sig på resorna.

Det var annat det än bygdens allmogekvinnor, som jag mest såg klädda i svart till helgdags, med grova skor på fötterna och huckle eller schal på huvudet.

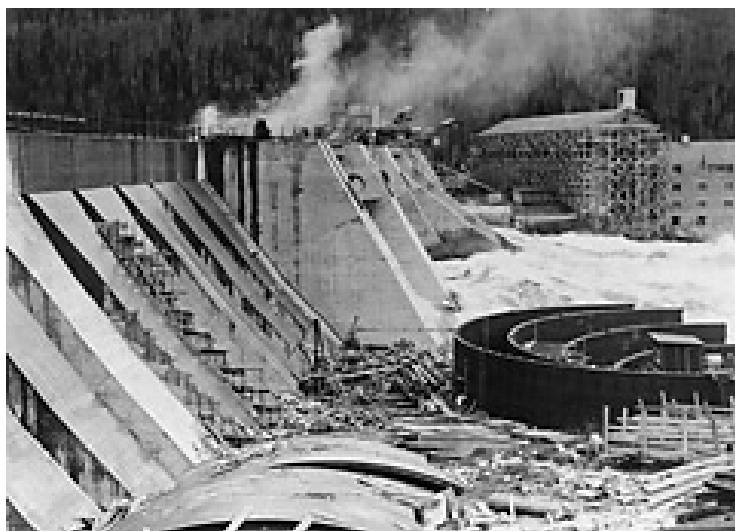
I mottagningskommittén saknades gästgivare Nordin den här kvällen, men han hade säkert uteblivit i protest över att han inte fick hysa gästerna under sitt tak. De tunga väskorna släpade jag tappert bort till den väntande drogbilen på andra sidan stationshuset.

Efter slutfört uppdrag fick jag min belöning. Dr. Hedin tog fram sin reskassa och ur hans hand fick jag ta emot en blank femtioöring. Som sig bör, tackade och bockade jag artigt, och färgen på Alma Hedins röda lackskor stack än en gång i ögonen på mig. Vilken kontrast när jag såg ner på mina egna fötter! Då såg jag hur mina stortånaglar stack ut genom tåhattorna på mina fjolårsgamla blå gymnastikskor, och jag lät femtioöringen glida ner i fickan på mina knäbyxor. (Jag var ju inte konfirmerad, och innan dess var knäbyxor ett måste.)

Dagen därpå var det lördag.

Om det nu var med anledning av Dr. Hedins besök eller inte, så hade ledningen för Krångede kraftverksbygge den dagen ordnat med visning för allmänheten. Det var visserligen tre mil backig landsväg dit, men vad gjorde det, för var ska slevan vara om inte i grytan, och jag var ju, som bekant, redan etablerad forskningsresande, eller?

Naturligtvis måste jag linda några extra varv snören runt fälgarna på min tolv-kronors cykel, och dessutom ha lite extra snören i byxfickan innan jag kunde ge mig iväg, men efter start i arla morgonstund var jag framme i god tid.

Krångede kraftverk

Många andra hade också infunnit sej i god tid, dels för att få se det pågående och imponerande bygget från insidan, men kanske lika mycket för att få en närbild av herrskapet Hedin på näthinnan. Transporthissarna tog oss ner till ca.40 meters djup, och vi hamnade nere i det utsprängda bergrum som skulle rymma maskinhallen. I anslutning till detta enorma bergrum, var även den stora kilometerlånga avloppstunneln utsprängd.

Om minnet inte sviker, så uppgavs den vara tolv meter hög och nio meter bred, och skulle rymma Indalsälvens stora vattenmassor sedan de gjort tjänst i turbinerna. Det var inte så mycket att se där nere, bara svarta bergväggar och slam och gägga under fötterna. På en del ställen var några slippriga och hala plankor utlagda att gå på, och en liten smalspårig transportjärnväg gick genom tunneln som vi fick åka på.

På återvägen till transporthissarna, råkande Alma Hedin halka på en av plankorna och trampa ner i gäggan på sidan om. Hela skon blev nersmutsad, och det är en gåta, att ingen bett henne ta annat på fötterna för det här besöket.

Väl uppe i dagsljuset igen, fick Fröken Alma syn på mig, vinkade åt mig att komma. (Jag höll mej väl medvetet i närheten, kan man tänka)

Hon frågade:

- Var det Ni som hjälpte oss med väskorna på stationen i går kväll?

Jo, visst var det så. Vi var alltså bekanta med varann, Alma och jag, och hon Niade mig.

- Det hände en liten olycka där nere, sa hon, och jag smutsade ner min sko. Kanske Ni vill vara snäll och hjälpa mig att få den ren?

Jo visst, naturligtvis. Hur skulle jag kunna tacka nej till ett så ärofullt uppdrag? Jag följde henne till bilen där chauffören artigt öppnat dörren så hon fick sätta sig på sätet och ta av sig skon.

Stolt inför uppdraget tog jag emot skon och gick en bit längs vägen. Där rev jag åt mig några nävar hundpinkat grönt gräs i dikeskanten och torkade skon så ren jag bara kunde.

När jag lämnade tillbaka skon, fick jag ännu en femtioöring ur herrskapet Hedins reskassa, men den här gången var det Fröken Alma själv som betalade.

Den här händelsen räknar jag som ett av mina första soloframträdanden inför publik, och det kändes riktigt skönt även om applåderna uteblev. Före min egen sorti kontrollerade jag snörena runt velocipedens däck och kunde konstatera, att jag utan större besvär kunde anträda återresan utför de långa backarna ner mot Krokvåg och Hammarstrand.

Med den nya femtioöringen nötande mot fickfodret, och när farten var som högst, tänkte jag:

- Några skitiga röda lackskor till att rengöra, och jag kan köpa nya däck på cykeln.

Nästa dag, som var söndag, bestod höjdpunkterna av två stora begivenheter som djungeltrumman sagt skulle ske under detta veckoslut.

Först på plats var det den legendariske flygkaptenen Albin Ahrenberg, som liksom av en händelse infann sej i Ragunda just den här söndagen.

Han skulle med sin flygmaskin, bemålad med varumärket för FYFFES bananer, låta sockenborna för femton kronor under några minuter få bese sin hembygd i fågelperspektiv.

Uppstigningarna skedde från "Koppelhällan" uppströms "Fläskosets" lilla matservering vid Hammarbrons södra landfäste.

Albin Ahrenberg med flygmaskin

Den andra stora begivenheten var naturligtvis Dr. Sven Hedins föredrag i Ragunda kyrka kl. fyra på aftonen. Alla var där, som det brukar heta, även jag.

Nu hör till saken, att Dr. Hedin var en kortvuxen päronformad man. Hans lekamen skulle helt skymmas av axelbreda jämtars ryggtavlor om han höll sitt föredrag framför altarringen, men det hade kyrkoherde Olle Arbman förutsett och rått bot på. Han tog beslutet att låta Dr. Hedin gå upp i predikstolen och hålla sitt föredrag därifrån.

Här måste uttalas ett postumt tack till Kyrkoherde Arbman för den åtgärden i en tid då ingen oinvid fick beträda predikstolen.

Detaljerna i föredraget har jag naturligtvis inte något minne av, men jag minns lite av Dr. Hedins inledningsord när han sa, att det var första gången i sitt långa liv som han fått tillfälle att möta sina åhörare från en kyrkas predikstol. Han kände sej stolt och hedrad, och det gjorde jag också. Jag, som utan egen förskyllan och värdighet fick vara med på denna upptäcktsresa. Den förutan har denna kulturhändelse inte blivit berättad.

© Göte Ingelman

Bildmakare: Bo Hansson